

У дореформеному суді панувала інквізиційна (розшукова) форма судочинства. Процес проходив у глибокій таємниці. Суд вирішував справи не на основі живого, безпосереднього сприйняття доказів, особистого ознайомлення з усіма матеріалами справи, безпосереднього усного допиту обвинувачуваного, підсудного, свідків, а спираючись на письмові матеріали, отримані під час слідства.

Ще однією проблемою тогочасного суду було надмірне хабарництво. Досить часто преса того часу гнівно висловила, щодо судової системи, критикуючи її, як корупційну і безконтрольну.

Аналізуючи все сказане, можна виділити такі основні проблеми дореформеної судової системи: розгляд справ поліцією; затягування судових процесів; відсутність інформації про роботу суду; низький рівень відповідальності суду перед суспільством; високий рівень недовіри населення до суду.

Самі ж судді виділяли такі проблеми дореформеного суду: завантаженість судів; недостатнє матеріально-технічне забезпечення; відсутність належної правової обізнаності громадян та юристів; хаотична зміна законодавства; втручання влади у роботу суду; недостатня кількість інформації про справу, яку веде суддя; неprestижність суддівської роботи.

Активізації проведення судової реформи сприяло скасування кріпосного права 1861 року, що потребувало створення судових органів, які б сприяли регулюванню нових соціально-економічних відносин. У дослідженні М. Коротких підтримано тезу радянської історіографії про реформу як засіб запобігання «революції знизу» [1, с. 177–178]. Р. С. Уортман, аналізуючи переписку імператора і високопоставлених чиновників, наголошував на тому, що загрозу стабільності викликало, перш за все, незадоволення дворянства, саме доповідь про настрої дворянства, представлена у вересні 1861 року Міністром внутрішніх справ П. Валуєвим, переконала імператора Олександра II погодитися з ліберальними ідеями та західними принципами правосуддя, що були втілені в ході реформи 1864 року [2, с. 21]. Протягом травня – липня 1864 року законопроекти затверджено Державною радою, а 20 листопада – імператором.

Вказуючи на причини судової реформи, Р. С. Уортман наголошував, що визначальним фактором, що сприяв її проведенню, була поява в адміністрації людей, які могли підготувати і провести реформу – чиновників-юристів, чиновників-управлінців, що прагнули надати своїй діяльності риси професії. Виходячи з цього реформа – не початок, а кульмінація змін у середовищі самих чиновників, які стають суб'єктами управлінського процесу, що брали участь у реформуванні й визначали його характер [2, с. 10].

Ініціаторами реформування стали юристи-професіонали, кількість яких зростала з року в рік. Вони відрізнялися від своїх попередників високим освітнім рівнем, типом кар'єри, належністю до дворян середнього рівня, які почали культивувати у своєму середовищі служіння праву як вище моральне

покликання. Молоді юристи виявляли небачену раніше прихильність до закону, що базувалась на філософії права, знаннях юриспруденції, правовій практиці та принесли в російську юстицію ідеї професійної честі. Про це свідчать наявні проекти, що пропонувалися чиновниками різного рівня [3, с. 10].

Нормативними документами судової реформи стали судові статuti, що складались із чотирьох книг: 1) Статут цивільного судочинства; 2) Статут кримінального судочинства; 3) Установлення судових установ; 4) Статут про покарання, які накладають мирові судді. В цих положеннях уперше фіксувались такі нові інститути і принципи: відділення суду від адміністрації та поліції; виборний мировий суд; присяжні засідателі в окружному суді; запровадження адвокатури; принцип змагальності; гласність кримінального і цивільного судочинства; відповідальність всіх і кожного перед судом.

Судова реформа 1864 року виявилася найбільш успішною з погляду ефективності проведених змін та сприяла процесу перебудови суспільно-політичного та соціально-економічного життя країни. Чи не найбільшим її досягненням стало те, що вона породила новий тип шанованого й скрупульозного судді-дворянина, який суворо додержувався безсторонності й справедливості у своїх рішеннях. Впродовж 1860-1870 р. р. було проведено низку інших реформ: військову, фінансову, міську. Разом з тим особливістю судової реформи було те, що вона здійснювалася повільно, в деяких регіонах лише частково, з суттєвими змінами контрреформеного характеру.

Список літератури:

1. Коротких М. Г. Самодержавие и судебная реформа в России / М. Г. Коротких. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1989. – 183 с.
2. Уортман Р. С. Властители и судьи: развитие правового создания в имперской России / Р. С. Уортман. – М. : Новое лит. обозрение, 2004. – 520 с.
3. Обрусна С.Ю. Правовий статус мирових суддів за судовою реформою 1864 року / С.Ю. Обрусна // Право і суспільство – 2011. – № 6. – С. 34–44.

УДК 355.01

Славко А.С.

**ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ЗАГРОЗ РОЗВИТКУ
ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

Українська академія банківської справи, м. Суми

Доволі часто, характеризуючи поточну ситуацію в нашій державі, члени експертного середовища використовують поняття «гібридна війна», яке позначає сукупність заходів, спрямованих на дестабілізацію певної спільноти (територіальної громади, населення певного регіону чи держави) у економічній, політичній, інформаційній тощо сферах. З огляду на нагальну

потребу напрацювання способів і методів боротьби з цим явищем, вивчення його сутності, ознак та складових набуває особливої актуальності.

Ще наприкінці минулого століття було сформульовано теорію четвертого покоління збройних протистоянь, яка передбачала не ведення прямих і активних бойових дій, а широкий комплекс заходів, спрямованих на виснаження противника [1]. «Війни майбутнього будуть схожі не на великі механізовані операції, на зразок «Бурі в пустелі», а, скоріше, на партизанський спротив у Чечні» [2, с. 4]. Саме ж поняття «гібридна війна» почало входити до лексикону політиків, військовослужбовців та фахівців з безпеки після терактів 11 вересня 2001 року в США. Атака на Міжнародний торговий центр у Нью-Йорку повністю змінила парадигму мислення силових структур західного світу: тепер на перше місце у стратегіях національної безпеки виходить не захист у прямих збройних протистояннях, а усестороння діяльність щодо виявлення і попередження загроз у кожній зі сфер життєдіяльності суспільства [3].

Традиційно гібридній війні приписують такі характеристики:

1. Всенаправленість – «полем бою» стають не лише такі типові площини як земля, повітря, води тощо, а і політика, економіка та культура;
2. Синхронність – заходи у всіх сферах впливу вживаються одночасно для досягнення максимального ефекту [4, с. 190];
3. Асиметричність – дії, до яких вдається агресор, перебувають «нижче бар'єру» традиційної війни, тому на них не можна дати адекватної відповіді традиційними мілітарними способами [5, с. 23].

Наразі ні нормативні документи України, ні міжнародні акти не містять легального визначення поняття «гібридна війна» – можна лише зустріти невичерпний перелік складових цього явища.

Так, в Резолюції Європейського парламенту «Ситуація в Україні» вказано на такі елементи гібридної війни:

- Інформаційна війна (в тому числі з застосуванням інструментів кібервійни);
- Використання регулярних та нерегулярний військ;
- Пропаганда;
- Економічний тиск;
- Енергетичний шантаж;
- Дипломатична та політична дестабілізація [6].

Автори заключної доповіді Мюнхенської конференції з безпеки 2015 виділили подібний список елементів гібридної війни:

- Використання регулярних військових сил;
- Використання мілітарних сил спеціального реагування;
- Використання нерегулярних озброєних формувань;
- Підтримка місцевих заворушень;
- Економічна війна;
- Кібератаки;

- Інформаційна війна і пропаганда;
- Дипломатичний і політичний тиск [7].

Загалом погоджуючись з наведеним переліком, зазначимо, що всі перелічені елементи можна віднести до одного із чотирьох секторів: мілітарного (військового), економічного, політичного, інформаційного (ідеологічного). Охарактеризуємо кожен із таких секторів.

Військовий: Характеризується використанням мілітарних сил, як регулярних, так і не регулярних, а також підтримкою місцевих заворушень; направленням військовослужбовців контрактної і строкової служби для ведення бойових дій на території іншої держави; формуванням і вишколом підрозділів, які складаються із власних громадян держави-агресора та іноземців з метою ведення таких бойових дій. Ця діяльність також включає фінансування мілітарних та парамілітарних формувань та їх екіпірування зброєю та боеприпасами.

Економічний: Полягає у економічному тиску на державу-противника, в тому числі через розірвання торгових зв'язків, заборону ввезення чи вивезення товарів, невиконання чи затягування виконання господарських міждержавних договорів та домовленостей, відмова від співпраці з державою-противником. Держава-агресор також може здійснювати демпінгові поставки певного роду товарів для пригнічення попиту на товари держави-противника, послуговуватись промисловим шпіонажем та здійснювати диверсії на підприємствах держави-противника. Економічна війна може проявитись також і в навмисному «розхитуванні» курсу національної валюти іншої держави через валютні спекуляції, провокуванні росту цін на товари та послуги шляхом створення спекулятивного попиту тощо. На державу противника (за наявності відповідних ресурсів) здійснюється також енергетичний тиск – відмова у продажі енергоносіїв, необґрунтоване завищення цін на них, перешкоджання постачанню енергоносіїв з інших джерел.

Політичний: Дипломатичний тиск, як безпосередній (через міністрів закордонних справ та посольства), так і міжнародний (через майданчики міжнародних організацій та інституцій – ОБСЄ, ООН, ПАРЕ тощо); дискредитація посадових осіб та окремих державних органів держави-противника, створення для них негативного іміджу як всередині держави, так і за її межами; вплив на держав-сателітів держави-агресора для того, щоб вони підтримали поточну політику агресора. Можливою також є підтримка діяльності у силових структурах держави-противника, вплив на кадрову політику у таких структурах та вербування їх службовців.

Інформаційний: Створення негативного інформаційного фону для іншої держави як на міжнародній арені, так і всередині держави-противника як через використання недобросовісних та упереджених ЗМІ, так і за допомогою соціальних мереж та інформаційних ресурсів. Також можливе маніпулювання суспільною думкою з метою нівелювання довіри до певних владних інститутів

(військового командування, органів державної безпеки, міліції та прокуратури), та посадових осіб найвищих рангів. Можливе формування панічних настроїв серед населення. Інформаційний сегмент також зазвичай включає кібератаки на офіційні сайти органів державної влади держави-противника з метою викривлення інформаційних повідомлень на них. Доволі часто державною агресором організуються хакерські атаки на бази даних інших держав, як з метою вилучення з них інформації з обмеженим доступом, так і з метою її знищення.

Як ми бачимо, гібридна війна є комплексним явищем, яке загрожує безпеці суспільства у всіх сферах (політичній, економічній, інформаційній, міліарній). Ефективних засобів боротьби з нею ще не сформовано, що відкриває подальші перспективи для наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Mary Kaldor. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era.* – Cambridge, 1999
2. Robert Holzer. «Kruslak Warns of Over-Reliance on Technology», *Defence News*, Oktober 7, 1996, p.4
3. The National Security Strategy of the United States of America from September 2002 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>
4. Liang Qiao, Wang Xiangsui. *Unrestricted Warfare*, Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House, 1999 – 250 p.
5. Frank G. Hoffman. *Conflict in 21-st Century: The Rise of Hybrid war* – Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007. – 72 p.
6. European Parliament resolution of 15 January 2015 on the situation in Ukraine (2014/2965(RSP)) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2015/01-15/0011/P8_TA-PROV\(2015\)0011_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2015/01-15/0011/P8_TA-PROV(2015)0011_EN.pdf)
7. «Collapsing Order, Reluctant Guardians?» Munich Security Report 2015 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eventanizer.com/MSR2015/MunichSecurityReport2015.pdf>

УДК 342.9(477)

Супрун О. В.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Українська академія банківської справи, м. Суми

Адміністративний процес – це вид юридичного процесу, який регламентує порядок і умови визнання та забезпечення реалізації прав, обов'язків, свобод та інтересів громадян, юридичних осіб і держави, їх захисту, розгляду і вирішення конкретних справ у публічній сфері органами владних повноважень, їх посадовими особами та адміністративними судами відповідно до чинного законодавства [1, с. 106].

Принципи адміністративного процесу є керівними засадами, які забезпечують захист прав і законних інтересів особи у відносинах з органами публічної адміністрації, сприяють обмеженню свавілля та корупції з боку державних службовців. Але попри вагому значимість принципів адміністративного процесу сьогодні і досі в національному законодавстві їх перелік відсутній. Закріплення зазначених принципів у національному законодавстві має важливе значення для ефективного правового регулювання процесу розгляду і вирішення конкретних справ органами публічної влади та їх посадовими особами, а особливо в умовах втрати довіри населення до діяльності публічної адміністрації.

Щодо визначення переліку принципів адміністративного процесу в правовій науці існують різні позиції. Наприклад, М. А. Лапіна зазначає, що адміністративний процес заснований на принципах законності, об'єктивності (матеріальної істини), рівності людини і громадянина перед законом і органом, що вирішує справу, гласності адміністративного процесу, відповідальності за порушення правил процесу і за прийнятий акт (рішення) [2, с. 104]. В. Б. Авер'янов зазначає, що основними принципами адміністративного процесу є принципи законності; правової рівності; охорони інтересів держави та особи; публічності (офіційності); об'єктивної істини; гласності; обов'язковості державної мови і забезпечення права користування рідною мовою; швидкості й економічності; самостійності в ухваленні рішень; дотримання правових презумпцій адміністративного процесу [3, с.238].

У зарубіжних країнах принципи адміністративного процесу закріплені в спеціальному законодавстві. Наприклад, в Польщі в розділі 2 Адміністративно-процесуального кодексу закріплені такі принципи адміністративного процесу: верховенство закону, принцип балансу інтересів держави та особи, принцип об'єктивної істини, принцип підвищення довіри сторін до державної влади, принцип доступу до інформації, принцип активної участі сторін у розгляді, принцип переконання сторін, принцип швидкої і простої процедури, принцип мирного врегулювання спорів, принцип письмової форми, принцип двох інстанцій справи, принцип довготривалості рішення [4].

Аналіз правової доктрини, зарубіжного досвіду та чинного законодавства України дозволяє визначити і закріпити на законодавчому рівні такі принципи адміністративного процесу:

1) Принцип гласності – громадяни мають право отримати інформацію про хід процесу і прийняті рішення. Виняток становить інформація, віднесена до державної таємниці, а також відомості про інтимні сторони життя учасників процесу.

2) Принцип процесуальної рівності означає, по-перше, рівність сторін незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, приналежності до суспільних об'єднань, інших обставин перед